

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 gl., za pol leta 1 gl. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslane knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovoljivo pošiljati (frankirani) uredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa upravištvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. Posamezne misli o vzgoji, pouku in učiteljstvu. — Marka Fabija Kvintiljana govorniški pouk. — Botanični listi. — Fizikalni poskusi v narodni šoli. — Dopisi. — Razne stvari. — Inserati.

Posamne misli o vzgoji, pouku in učiteljstvu.

(Druga snijaja.)

Piše Armin Gradišnik.

4.

O delovanju učiteljevem se raznotero sodi ter po raznih napotkih.

Učiteljevi pritrudi morejo se povoljni imenovati, ako je predpisan učni smoter dosegel in če je šolska mladež dobro disciplinovana; v nasprotnem slučaju pa je delovanje učiteljevo nezadostno. — Takó bi se vtegnilo soditi v prvem hipu. A oglejmo si stvar podrobneje!

Je-li učni smoter vselej dosegljiv? Ali je učitelj vsikdar kriv, če šolska deca ni takega vedenja, nego bi bilo želiti? — Vsak vesten učitelj si prizadeva kolikor mu dopuščajo njegove moči, da zadostuje postavnim tirjativam in da se nahajata pouk in vzgoja v pravem skladu.

Če se hoče učiteljevo delovanje pravično presojati — in to je sprva dolžnost g. nadzornikov — potem se ima na marsikaj ozir jemati, na kar nepoklicani — in takih sodnikov imamo učitelji največ — niti ne mislijo ne-

Kot prvo in najvažnejšo točko o presojevanju vspešnega delovanja učiteljevega v šoli smatrati nam je spretno njegovo učno ravnanje ali metodo. Učitelj, ki je za svoj posel temeljito izobražen, — *conditio sine qua non* — ki nazorno in elementarno poučuje in pri poučevanju tudi kaže prisrčno sočuvstvovanje do dece, ki mu je izročena, se bode gotovo reprezentoval v ugodnej luči in povsem izpolnil mesto, ki mu je odkazano.

V drugo so nam v poštev jemati krajevne razmere:

Kjer je ljudstvo na višjej stopinji omike, ondi so tudi otroci lepšega vedenja ter kažejo večo vnemo do učenja: izobraženi stariši hoté dobro vzgojene in duševno spretno otroke. Da pa to dosežejo, jih domá lepo vzgajajo, po čemur učitelju njegovo težavno delo v šoli mnogo vzlajšajo.

Jakega pomena za učiteljevo delovanje je tudi to, kako so v kakem kraju prebivalci šoli naklonjeni. Stariši, ki so vneti za šolo, svoje otroke radi v šolo pošiljajo ter je opominjajo k pokorščini in k lepemu obnašanju proti učiteljem. — Odvažno je tudi, kakó se tú ali tam šolska deca vporablja pri domačih delih, ima-li daljno pot v šolo itd., kajti to vse ovira dokaj učni vspeh.

V tretje se imamo ozirati na sposobnost in učljivost šolskih otrok. — Pri otrocih, ki so od narave slabo nadarjeni, največja učiteljeva pridnost ne zamore dosti; kajti njegova dolžnost je, da večino otrok vsposobi za višjo stopinjo in se ne more sè slabotnimi tolikanj časa vkvarjati, da bi je dovél do predpisanega cilja. — So pa tudi otroci, kateri imajo duševnih sposobnostij dovolj, a jim manjka pridnosti in vztrajnosti. Taki otroci so navadno še tudi jako poredni in učitelj ima pravi križ ž njimi v šoli. Stariši so preveč prijenljivi domá, zlega jim ravno ne storé, od šole pa zahtevajo čudežev! Če pa potem ne vspevajo takó, kakor si želé roditelji, potem pa učitelje dolžé še strankarstva in nepravličnosti!

Za vspešni pouk je v četrtič silno potreba vsakej šoli učil. Brez dobrih učil tudi najspretnější učitelj ne bode mogel mnogo opraviti, kajti obče znano je, da je poočitovanje prva stvar pri vsem pouku!

Pri presojevanju učiteljevega šolskega dela je v petič važno, kako učenci pohajajo šolo. Kjer ni šolskih zamud, tam bode tudi učiteljev trud dokaj poplačan po temeljitem znanju ter lepej nravnosti otrok. Pri slabem in nemarnem šolskem obiskovanju pa učitelju ne bode možno vidnih vspehov doseči.

Naposled je za vspešno dejstvovanje učitelja v šoli prevažno, je-li njegova učilnica prenapolnjena ali ne. Prenapoljene učne sobe otežkočijo učitelju tako potreben pregled in vstrahovanje otrok, zlasti tam, kjer ima v jednej sobi učence razne starosti in znanosti, po dva ali več oddelkov. Ob takih prilikah učitelju pač ni mogoče kaj posebnega vstvarjati. Potem naj se pa še bori s težkočami, kakoršne smo omenili poprej!...

Vsikdar in povsod naj se tedaj uvaževajo najprej razmere, v katerih je delovati ljudskemu učitelju, — potem naj se še-le sodi o njega — vspehih!

Marka Fabija Kvintilijana govorniški pouk.

Iz latinskega jezika preložil prof. Fr. Brežnik.

(Dalje.)

Poglavje 17.

Je-li retorika umetnost?

Ne bilo bi niti konca niti kraja, ako bi bilo umestno čez mero in po želji raziskavati. Pečajmo se tedaj z drugim vprašanjem, ali je retorika umetnost. O tem pa ni nihče izmed onih dvomil, ki so govorniška pravila napisali, tako da se nahaja celó v napisih knjig dokaz, da so jih o govorniški umetnosti (de arte rhetorica) spisali; in Cicero imenuje retoriko umetno zgovornost. Pa tega niso le govorniki trdili, kakor da bi se hoteli s svojim poslom odlikovati, ampak tudi premnogi modrijani n. pr. stoiki in peripatetiki. Jaz priznavam, da sem dvomil, ali bi to vprašanje tolmačil; kajti kateri človek je tako brez olike in zdrave pameti, da bi rokodelstvo stavbarstva, tkavstva in lončarstva za umetnost imel, a trdil, da je retorika, najčastnejši in lepši posel, kakor sem prej rekel, brez umetnosti dospela do take vzvišenosti in dovršenosti? Jaz mislim, da nasprotniki tega mnenja sami niso bili uverjeni, o tem kar so trdili, ampak da so hoteli na težavnem predmetu samo razum bistriti,

kakor Polikrat,¹⁾ ko je pohvalen govor držal na Busirida in Klitemnestro; čeprav je on, kakor pravijo, govor spisal zoper Sokrata, kar se od prejšnega ne razlikuje.

Nekateri zmatrajo retoriko za prirojeno, pa vendar ne tajijo, da se z vajo pospešuje, kakor trdi Antonij v Ciceronovi knjigi o govorniku,²⁾ da je neko opazovanje ne pa umetnost. Vendar ne stoji to ondi zato, da bi je mi za resnico držali, ampak da se Antonijev značaj ohrani, ki je svojo umetnost zatajeval. Taistega mnenja je bil menda tudi Lizija. V obrambo tega mnenja se trdi, da neolikanci, barbarji in robovi, kedar se branijo, neko uvodno misel povejo, potem pripovedujejo, dokazujejo, opovrgavajo, in koncem za milost prosijo. Dalje navajajo nasprotniki one zvite besede: nobeno delo umetnosti ni bilo preje nego umetnost; in vendar so ljudje za-se in zoper druge vedno govorili, učitelji zgovernosti se pa še le pozno nahajajo za časa Tizije in Koraka;³⁾ tedaj je bival govor pred umetnostjo in zatorej ni umetnost. Jaz se nikakor ne bom trudil dognati, kedaj se je pričel teoretičen pouk v zgovernosti; vendar nahajamo pri Homeru Fojnisa, učitelja za dejanje in govorjenje,⁴⁾ več drugih govornikov, vsako vrsto zgovernosti v treh vojskovodjih⁵⁾ in tudi tekmovanje mladenčev v zgovernosti zastopano, na Ahilovem ščitu⁶⁾ so celó vpo-dobljeni prepir in pravdarji. Saj zadostuje na to opozoriti, da se je vse, kar je umetnost dovršila, naravno pričelo. Kdor temu mnenju neče pritrditi, ta mora zdravništvo zanikati, ki je nastalo iz opazovanja zdravja in bolezni, in po mnenju nekaterih v izkušnosti sestaja; kajti mnogokateri je vže rano obvezal, preje nego je bila umetnost, mnogo kateri mrzlico polajšal s pokojem in z načinom živjenja, ne previdevši vzroka, ampak ker ga je bolezen sama k temu napotila. Na tak način bi tudi stavbarstvo ne bila umetnost; kajti koče so vže prvi ljudje stavili; tudi glasba ne, saj ne najdeš ljudstva, katero ne bi nekako pelo in plesalo. Če se ima tedaj vsak govor imenovati zgovernost, priznavam, da je zgovernost vže bila preje, nego je postala umetnost; če pa ni vsak govornik, ki govori, in če prvi ljudje niso kot govorniki govorili, je govornik še le vzbog umetnosti to postal, kar je, in pred umetnostjo ga ni bilo. S tem je pa tudi ugovor onih ovržen, ki pravijo, da to ni umetnost, kar tisti stori, ki se je ni učil; in vendar so taki ljudje govorniki postali. Tej stvari v dokaz trdijo, da sta veslar Demad⁷⁾ in igralec Ajshin⁸⁾ govornika bila. Neresnično:

¹⁾ Polikrat je bil zofist in retor v drugi polovici petega stoletja pr. Kr. Poznat nam je po dveh govorih; v prvem je hvalil Busirida, v drugem tožil Sokrata. — Busiris je bil sin Egiptov in je tujec, ki so v njegovo deželo prihajali, žrtoval.

²⁾ I, 20; II, 57.

³⁾ Koraks, rojen Siciljan, vladal je po Hieronovi smrti okoli l. 467. pr. Kr. v Sirakuzah; pozneje se je le sè znanostni pečal in postal prvi učitelj zgovernosti, katero je po gotovih načelih predaval in prvo poučno knjigo o tej umetnosti sestavil. Lizija je bil njegov učenec.

⁴⁾ Pr. Fojnisove besede v Homerovi Iljadi IX, 437 itd.

⁵⁾ Odisej, Menelaj in Nestor.

⁶⁾ Pr. II. XVIII, 497 i. t. d.

⁷⁾ Demad je bil rojen Atenčan in je postal po izvauredni govorniški nadarjenosti izvrsten govornik a v pogubo svoje domovine, ker je Demostenovi politiki nasprotoval in tako k porazu atenske države pripomogel.

⁸⁾ Atenčan Ajshin je bil vrl govornik, a hud nasprotnik Demostenov in vseh domoljubov. Z macedonskim denarjem podkupljen je deloval za macedonskega kralja Filipa.

kajti brez teorije ne more nihče govornik postati, in o teh dveh se da dokazati, da sta se le pozno, ne pa nikdar zgovernosti učila. Toda Ajshin se je od mladih nog z vedami pečal, katerih ga je oče učil; o Demadu pa ni dognano, da se ni te umetnosti učil, po neprestanih govorniških vajah je postal to, kar je pozneje bil; kajti tak način učenja je najbolj vspešen. Sme se celo trditi, da bi bil še večji govornik postal, ako bi se bil teorije učil; saj si ni upal govorov spisati, da bi iz njih zvedeli njegovo govorniško vzmožnost. Aristotel je po svoji navadi namerjajoč vprašanja staviti v Grču¹⁾ nekaj dokazov svoje bistrumnosti izumil; pa taisti je tudi o retoriki tri knjige spisal, in v prvi priznava, da ni samo umetnost, ampak odmerja jej tudi mesto v državoznanstvu in v dialektiki. Temu mnenju zelo nasprotujeta Kritolaj in Rodijski Atenodor²⁾. Agnon si je z napisom samim zaupanje vzel, v katerem je priznal, da je njegovo delo obtožba retorike. Pri Epikuru, ki nobene vede ni hotel priznati, se takemu mnenju ne čudim.

Ti navajajo premnoge stvari, ki se dajo na malo toček razkrojiti; torej bom na najvažnejše kratko odgovoril, da ne postane preiskava neomejena. Prvo dokazovanje vtemeljujejo ti možje na predmet. Oni pravijo, da imajo vse umetnosti predmet, kar je res; da pa retorika nima lastnega predmeta, katere trditve krivost bom pozneje dokazal. Drugi neosnovani razlog se glasi: nobena umetnost ne vstreza neresnici, ker se more le na podlagi pravega razuma razviti; retorika pa vstreza neresnici, torej ni umetnost. Jaz hočem priznavati, da retorika včasih neresnico mesto resnice govori; vendar ne bom pripuščal, da se tudi z neresnico sploh peča, kajti to ni vse eno, če se komu kaj napačno dozdeva ali pa če druge ljudi prevariti skušamo. Saj se tudi vojskovodje poslužujejo dostikrat prevare, kakor Hanibal, ko je obkoljen od Fabija, dal dračje na rogove volov navezati in prižgati, ter črede na nasproti stoječe hribe gnati, da je sovražniku na videz pokazal odhod svoje vojske, v resnici ga je pa goljufal. Sam je pa dobro vedel, kaj da se godi. Tudi Lacedemonec Teopomp,³⁾ ko se je bil v obleko svoje žene spreoblekel in kot ženska iz zapore ušel, ni imel napačnega mnenja o samem sebi, ampak ga je le varhom izkazal. Tako ve tudi govornik, če rabi neresnico, in da jo za resnico rabi; tedaj nima on krivega mnenja, ampak ga drugemu vriva. Če se je Cicero pobahal, da je v Kluentovi⁴⁾ pravdi sodnika ogoljufal, je vendar sam stvar natančno prevedel. In če slikar s pomočjo umetnosti nekatere stvari tako napravi, da nam se zdijo vzbočene, druge pa, da so oddaljene, vendar sam dobro ve, da so vse v eni ravnini. Dalje ugovarjajo: „vsaka umetnost ima določen namen, za katerim teži; v retoriki pa tega celo ni, ali pa se ne doseže namen, kateri se kaže“. To je laž, kajti jaz sem pokazal njen namen, in povedal, v čem da sêstaja. Pravi govornik ga bo vselej skušal doseči, kajti on bo vselej dobro

¹⁾ Gril je bil sin slavnega zgodovinarja Ksenofonta, ki je hrabro borec se pri Mantineji pal. Aristotelov pohvalni govor na njega se je izgubil.

²⁾ Atenodor, rojen v mestu Tarzu, bil je stojski modrijan in je učil pozneje v epirski Apoloniji, odkoder ga je Oktavjan kot prijatelja in svetovaleca seboj v Rim vzel.

³⁾ Teopomp je bil kralj špartauski, za časa katerega se je pričela prva mesenska vojska (743.—724. pr. Kr).

⁴⁾ A. Kluentij Habit je bil od lastne matere zatožen, da je svojega očima umoril, a od Cicerona izvrstno branjen in oproščen.

govoril. Ta ugovor ima morda kaj veljave proti onim, ki iščejo namen retorike v pregovarjanju. Moj govornik pa in moja umetnost nista zavisna od vspéha govora. Govornik se sicer napenja za zmago; a če je dobro govoril, je namen umetnosti dosegel, tudi če ne zmaga. Tudi krmar želi z nepoškodovano ladjo v luko pripluti; če ga pa nevihta zanese, vendar krmar ostane in izreče znaue besede: „Da le krmó prav držim“. Zdravnik obljubi bolniku zdravje; če mu se pa to ne posreči vzbog hude bolezni, ali bolnikove nezmernosti ali kakega drugega slučaja, vendar ne bo zgrešil namena zdravništva; če je le vse po pravilih storil. Tedaj je govornikova naloga dobro govoriti. Kajti njegova umetnost séstaja, kakor bom malo pozneje prav jasno pokazal, v podvzetju ne pa v vspéhu. Torej je tudi ona trditév napačna, da umetnosti vedó, kedaj so namen dosegle; retorika tega ne ve. Saj vsak ve, je-li dobro govoril.

(Dalje prih.)

Botanični listi.

(Spisal Fr. Kocbek.)

IX.

Koncem avgusta pokošeni so skoraj vsi travniki, senožeti in druge košenine. Mnogo zanimivih rastlin baš ni bilo. Razne trave, kozja brada, kadulje, detelje, krčno zelje itd. so znane rastline.

Da dobimo torej nekaj zanimivejših rastlin, treba nam bođe stikati ob mejah, potokih, pustinjah in gozdih.

Tu in tam najdemo še kak zeleni dimek (*Crepis virens L., grüner Pippau*), ki ima precej vejnato steblo z rumenimi cveti. Listi so različni: zgornji črtasti, zobati ali pérnato razdeljeni, s trioglatimi ali ozkimi zobei; pritlični so pa peceljnatí, ušesca so zavita okoli stebila. Zunanji krovni lističi so ozko črtasti in kvišku pritisnjeni.

Dvoletni dimek (*Crepis biennis L., zweijähriger P.*) je močno podoben prejšnjemu, samó da je nekoliko dlakast, zunanji krovni lističi so pa belo obrobjeni in stojé proč. — Oba dimika ali temeljščeka se zeló spreminjata ter cveteta skoraj povsodi od julija do oktobra.

Iz rodú košaric (*compositae*) oglejmo si še druge. Pred vsem nas zanimiva *Galinsoga parviflora Cass.*, ki kot tujka še nima slovenskega imena. Nemei jej velé tudi „Franzosenkraut“, ker se je neki z žitom razširila v druge kraje, da-si tudi na Francoskem ni doma. To je nizka, gola, trodelno vejnata rastlina, katera ima nasprotné, srčasto-jajčaste ali podolgate, debelo napiljene liste. Mali cveti imajo rumene kolutne cvete in bele zunanje trakaste cvete. *Galinsoga* je potomec ameriksanske cvetane, domá je namreč v Peru. V Štajerski razširila se je iz botaničnega vrta v Gradcu *) po tamošnji okolici, od tod pa dalje po deželi ter je češča plevel njiv in pustih krajev. Raste tudi v mariborski okolici n. pr. v Hočju.

*) Primeri govor prof. dra. Wilhelma: „Ueber das Unkraut des Ackerlandes“ v „Mittheilungen d. naturwiss. Ver. f. Steierm.“ 1874, p. LXIV—LXVI.

Trojedelni dvozubnik (*Bidens tripartita* L.) je dobro znan. Zlasti lovei jezé se nad njim, ker dobé po polju za divjačino lazeči na obleko tako imenovane „úši“, to je plod ali seme, ki se težko odstrani. — Ob potokih, dragah in drugih vlažnih krajih seznanimo se s **kimajočim dvozubnikom** (*B. ceruna* L., *nickender Zweizahn*). Suličasti in napiljeni listi niso razdeljeni kakor pri ónem dvozubniku. Kimajoči cveti so na pecljih vrh stebela. Košarica sestoji navadno le iz cevastih, rumenih cvetov in le časi nekaj jezičnastih.

Po hribih raste še **vrbolistnat volovec** (*Bupthalmum salicifolium* Dc., *weidenblättriges Rindsauge*), ki je do $\frac{1}{2}$ m visoka rastlina s suličastimi listi in zlato-rumenimi cveti.

Od metuljnic omenim le njivno in polutansko deteljo. **Njivna detelja** (*Trifolium arvense* L., *Acker-Klee*) je tankasto stebeljasta, dlakasta rastlinica. Pérni lističi so értasto podolgati. Mali razeveti so začetkoma obli, pozneje valjasti. Čašini zobci so mnogo daljši od venca, tako da je glavica videti dlakasta. — **Polutanska ali švedijska detelja** (*T. hybridum* L., *Bastard-Klee*) raste le na močvirnih krajih. Steblo je votlo, cveti začetkoma beli, pozneje rožno-rudeči.

Na vlažnih krajih, osobito potokih opaziš pa glena in redek zvinjenik. **Navadni glen** (*Gratiola officinalis* L., *arzneiliches Gnadenkraut*) ima trpežno, plazečo in koljenasto koreniko in enojno ali malo vejnato steblo. Sedeči listi so križnostoječi, podolgati in drobno napiljeni. Posamezni cveti (1—3) na dolgih pecljih stojé v pazušicah. Cvetni venec je bel ali rudečkast, dvoustnat in ima štirioglato cev. Prašnika 2 dolga, neplodna, 2 pa krajša. Glen je hudo strupen.

Ižopolistnat zvinjenik (*Lythrum hysopifolium* L., *Ysopblättriger Weiderich*) je do 2dm visok in gol. Ima ozke, sedeče, celorobe liste. Mali bagrenasti cveti stojé posamezno v pazušicah. Raste navadno na krajih, ki so po zimi preplavljeni. Našel sem ga tudi v Galiciji v Sav. dolini.

Ob mejah in pustih krajih naletiš na **navadno srčnico** (*Leonurus Cardiaca* L., *gemeiner Löwenschwanz* ali *Herzgespann*). Togo kviškustoječa rastlina je nekoliko dlakasta. Spodnji listi so dlanasto 5delni, vrezano napiljeni; zgornji pa 3delni, na dnú klinasti. Mali cveti so blede rudečkasti, zgornja ustnica dlakasta; cvetni venec ima znotraj dlakast kolobar. V pazušicah je 6—15 cvetov, ki so v vretencu.

Iz rodú usnic (*labiatae*) so tudi razne konopljenke. **Mehkodlakasta konopljenka** (*Galeopsis pubescens* Bess., *weichhaariger Hohlzahn*) ima svetlo bagrenasti cvetni venec, katerega cev je rumena, spodnja ustnica pa zlato-rumenasto pegasta. Listi so jajčasti, priostreni. — **Pisana konopljenka** (*G. versicolor* Curt. = *G. speciosa* Mill., *bunter H.*) pa ima žepleno-rumene cvete, katerih srednja krpa na spodnji ustnici je vijoličasta. — **Navadna konopljenka** (*G. Tétrahit* L., *gemeiner Hohlzahn*) ima rumenkasto-bele cvete, kojih spodnja ustnica je zlato-rumena in vijoličasto-pegasta. Vse omenjene konopljenke so pod vozlom odebljene. — Na peščenih tleh, tudi na njivah raste **njivna konopljenka** (*G. Ladanum* L., *Acker-Hohlzahn*), ki ima bagrenaste cvete. — Vse konopljenke imajo na spodnji ustnici dva votla zoba, na čemur se kaj lahko spoznajo.

Po solčnih apnenih hribih zagledaš **planinsko bučenico** (*Teucrium montanum* L., *Berg-Gamander*). Nizko ležeče steblo ima črtaste liste, ki so spodej sivo klobučinasti. Cveti stojé v vretencih vrh stebela in so blede-rumeni. Raste tudi na Mrzlici.

Ravno tam nahaja se **lisjak** (*Aconitum Lycóctonum* L., *Wolfs-Eisenhut*). Do 1 m visoko, vejnato steblo ima 5—7delne liste. Zelenkasto-rumeni cveti imajo valjasto čelado, na koncu odebljeno. — **Prava objeda** ali **omej** (*Aconitum Napellus* L., *echter Eisenhut*) ima temno-modre cvete. Sadi se tudi po vrtilih. Obé objedi ste zeló strupeni in živina ji ne jé. Prava objeda ima strupen med in je omamljiva. Tudi je ne nosi dolgo v roki, ker ti zna oteči. Raste v Solčavskih planinah blizu Mrzlice.

Konečno ne smem pozabiti krasne **nedotike** (*Impatiens Noli me tangere* L., *wilde Balsamine*, *Rührmichnichtan*, *Springkraut*), ki raste v senčnatih gozdih in ob potokih na Pohorju. Vejnata in gola rastlina ima jajčaste, priostrene, zobate in tanke liste. Cveti so lepo rumeni, znotraj pomarančasto pegasti. Ostroga je kvišku zavihnjena. — Po vrtilih gojé sorodnico **balzamino** (*J. Balsamina*), katera je vsakemu znana. Zanimiv je na njej plod. Ako glavico nekoliko stisneš, razpoči na elastičnih delih, ki se nalik urinem peresu zavijó, da semena na vse strani razpršé.

Popravki. V 8. botaničnem listu beri na str. 234 „*Galeopsis Ladanum*“ mesto „*Galeobdolon Ladanum*“ in „*Senecio erucifolius*“ mesto „*Senecio erucifolius*“.

Dopisi.

Ptujska okolica. Učiteljstvo ptujskega okraja imelo je dne 9. avgusta uradno učiteljsko konferenco. Prisotnih bilo je 49 učiteljev in 2 učiteljici; g. Sekirnik bil je radi bolezní zadržan.

Vsled sklepa ptujskega učit. društva dne 5. julija t. l. obhajalo je učiteljstvo ptujskega okraja ta den tudi 40-letnico nastopa vladarstva Njih veličanstva cesarja Frana Josipa I. Ob $\frac{3}{4}$ na 8. bila je v cerkvi oo. minoritov svečana asistirana maša, pri kateri so peli učitelji Mikložič-ovo mašo. Točno ob $\frac{1}{2}$ 9. uri začela se je konferenca v lepo dekorirani okollški šoli.

Predsednik, e. kr. okrajni šolski nadzornik g. Ranner, otvori konferenco z primernim nagovorom, v katerem se spominja posebno zaslug našega presvitl. cesarja za šolstvo, ter omeni, da obhaja letos Njih Veličanstvo redko srečo, namreč 40-letnico svojega vladarstva. Zakliče mu trikratni „živijo“, kateri med učiteljstvom krepko odmeva. — Za tem spominja se umrlega učitelja gospoda Janeza Glinšek-a v Dornavi, na kar vsi vstanejo. Slednjicé predstavi zbranim goste, namreč: g. ravnatelja Ferk-a, g. Kranje-a in g. Raušl-a iz Ormoža, ter imenuje svojim namestnikom g. Žiher-ja, nadučitelja na Vurbergu in zastopnika učiteljev ptujskega okr. šol. sveta. Zapisnikarjema bila sta na predlog g. Strelec-a voljena gg. Župančić in Pavlin.

Izmed dopisov omeniti je posebno tistega, g. Vetter-ja, oskrbnika na Vurbergu, kateri se je ponudil, da bo v mescih od novembra do februarija prednašal učiteljem o sadjarstvu. Tem sledilo je poročilo g. nadzornika o stanju šolstva v tem šolskem letu. Iz tega posnamemo, da se je v tem šolskem letu storil lep korak naprej. Razširila se je šola pri sv. Trojici v Halozah v dvo-razrednico, ravno tako pri sv. Andražu v slov. goricah, kakor tudi šola v Dornavi, kjer se je postavilo tudi novo šolsko poslopje. V Vurbergu začela se je

staviti nova trirazrednica in v Ptujski okolici prestavile so se tri šolske sobe, da je pridobila šola še eno paralelko. Zares lep napredek, če le ne bodo stale prazne, ker učiteljev pri nas vedno bolj primanjkuje.

O prvem vprašanju: „Kako bo slavil učitelj s svojimi učenci bližajočo se vzvišeno svečanost 40-letnega nastopa vlade Njih Vel. cesarja Frana Josipa I. častno in v veden spomin?“ referiral je g. Teodor Weinhard v gladki slovenščini. Naštevajoč po uvodu razne dogodke in zasluge Njih Vel. od mladosti do danes, preišel je k tezam, ter nasvetoval posebno vstanovitev šol. vrtov in šol. veselice. Teze,*) katerim so še gg. Herič, Strelec in Porekar nekaj dostavili, sprejele so se enoglasno. Govor bil je pohvalno sprejet.

Drugo vprašanje: „Trtna uš in kako jo zatirati?“ je častno rešil g. Ivan Balon, tehnični vodja del. za zatiranje trtne uši v Ptuju. Pogovoril je najprej prirodopisni del tega škodljivca, ter omenil, da so ravno natančne studije tega dela privedle učenjake do prave metode to žuželko zatirati, ter da je edino uspešno sredstvo, saj je ameriških trt. Vsa direktna sredstva so pre-slaba ali škodljiva za trto, da bi trtno uš ž njimi zatirali, treba nam je tedaj misliti, kako bo nam mogoče zraven trtne uši še vinorejo gojiti. Za tem govoril je o ameriških trtah, kako naj se sadijo in copijo, ter podal h koncu kratek statističen pregled o razširjavi trtne uši. Na koncu zaklical so zbrani govorniku krepki „živijo!“

Tretje vprašanje: „O preuredbi slovensko-nemških slovnice“ razpravljaj je g. Ivan Kavkler. Pogovoril je v prvi vrsti napake naših dveh slovnice z „Začetnico“ vred, ter šibal njih slabosti brezobzirno. Kot glavno napako imenoval je, da bi imeli naši otroci, ako se vže nemščine učiti morajo, vsaj najprej dobro nemški brati znati, kar se pa na podlagi naših treh knjig („Začet-nice“, I. in II. nem. slovnice) nikdar ne naučé, ker se koj mučijo z leksikalnim delom, ko so se previli skozi male in velike črke. Z ozirom na to nasvetoval je, naj bo „Začetnica“ celo nemška, ker nima ta knjiga drugega namena, da se otroci mehanično brati naučé. H temu pride kot druga knjiga „Slovnica“, katera mora obsegati vse in kjer se še le začenja predstavljaje na podlagi slovnice ne pa na podlagi govorjenja. In ti dve knjigi zadostujete za naše slovenske šole popolnoma. Le v mestih in trgih zna se rabiti še tretja knjiga, ki zna biti celo nemška in se mora na ti dve naslanjati. Referat se je pohvalno sprejel.

Iz poročila književnega odseka povzamemo, da je mnogo knjig vže čez 10 let posojenih in sicer je že mnogo taistih učiteljev po drugih okrajih, ki so si jih svoje dni izposodili. Vsem tem se naznanja, da se bodo vsi, ki ne pošljejo knjig do 1. oktobra t. l. odseku (predsedniku g. Možin-u k sv. Marku, ali namestniku in arhivarju g. Strelec-u v Ptuj) nazaj, naznanili sl. okr. šolsk. svetu.

Stalni odbor in književni odsek volila sta se lani na tri leta. Ker izstopi g. Suhar iz obeh, dopolnila sta se oba. V prvega bil je voljen g. Kolarič, v drugega g. Kavkler. Volil se je še poseben odsek za šolske vrte. V tega bili so voljeni: gg. Kavkler, Žiher, Serajnik, Šijanec in Kočmut. Med predlogi omeniti nam je tisti g. Križ-a, naj se firmi „Pretenhofer“ v Gradcu poročajo nedostatki, kateri so se vrinili s časom v njegove pisanke in risanke. Izročil se je književnemu odseku, kateri to delo oskrbi. Tukaj nam je še omeniti, da je predlagal g. predsednik koj v začetku konference, naj se pošlje deželnemu namesniku, g. baronu plem. Kübeck-u brzojavka, kar se je enoglasno sprejelo. Brzojavka (prestavljena) bila je objavljena že v zadnji številki „Pop“.

Po dokončani konferenci, ki je trajala 5 ur, zahvalil se je g. predsednik gg. referentom in zapisnikarjema za trud, in podali smo se h tretjemu delu naše slavnosti k prosti zabavi h g. Vojsku. Tamkaj bil je skupni obed, katerega se je vdeležilo 52 oseb. Po obedu in vže med tem vršile so se razne napitnice

*) Zakaj nam jih niste naznanili?

in govori. G. nadzornik Ranner napil je presvitl. cesarju Franu Josipu I. in zbrani peli so prvo kitico cesarske pesmi. Ostali smo skupaj še celó v noč in ko smo se razšli, bila je vsakega želja, naj bi prišla večkrat priložnost, da bi se veselili skupno med sabo.

J. St.

Kranjsko. — Dolgo se vže nisem javil. A kaj hočete? Na našem šolskem polju je večinoma suša. To pa veste, da ondi, kjer vlada suša, tudi ne more biti kaj prida pridelka.

Učiteljstvo naše „metropole“ se ziblje v vednej letargiji. Nikjer veselega znamenja! Poysod pusto Kar je mož bolj starih nima veselja, več v delo*), kar pa je mlajšega naraščaja pa nič ne stori v prospeh svojega stanu! Ne bojimo se, da bi nas postavil kdó na laž—, kajti imamo dokazilnega gradiva v izobilju v rokah ki kaj jasno dokumentuje resnico ravno povedanega. —

V 2. dan t. m. otvorila se je prva stalna slov. razstava učil na Krškem. To razstavo vprizorilo je dokaj pridno „Pedagogiško društvo Krško“. Društvo le-tó si je steklo trajnih zaslug s to priredbo! Učiteljstvo slovensko bode gotovo tudi hvaležno vrlim kolegam Krškim. Ravno tú imamo koj dokaz, kakó nebržno je učiteljstvo Ljubljansko! Ob periferiji morali so misliti zavedni sotrudniki na vstanovo institucije, ki bi naravno se morala nahajati v središču! — Peščica učiteljev malega mesteca pokazala je sijajno, da več vzmore, nego vse učiteljstvo središča In zakaj?! Vneto je in delavno ter mar mu je povzdige šolstva slovenskega. Sapienti sat!

„Postojniško učit. društvo“ ter „Učit. društvo za Logaški okraj“ ste osnovani ter tudi pričeli svoje delovanje. To je dokaz, kaj more prava stanovska zavest. Tudi učitelji Kamniškega okraja nameravajo, vstanoviti svojo družbo. Le hitro na delo! — Kje pa so ostali okraji Kranjskega?! — Vzdramate se kolege po slovenskej Krajni ter pokažite svetu, da ne životarite samó, marveč da krepko živite ter ste si v svesti stanovskih svojih dolžnostij ter lastnih si interesov!

Brúno.

Novice in razne stvari.

[Presvitli cesar] podaril je krajnemu svetu na Rečici v savnijskej dolini za razširjanje šole 200 gld., za šolo v Metliki pa 300 gld.

[Naučno ministerstvo] je naročilo posebni komisiji, da temeljito predela vse v državni zalogi izšla berila za ljudske in meščanske šole.

[Knjižnica družbe sv. Cirila in Metoda.] Šolsko društvo sv. Cirila in Metoda jelo je izdavatı posebno knjižnico za slov. mladino, katero bode prirejal gosp. prof. Fran Hubad v Gradcu. Prvi zvezek (iz profesorjevega peresa) posvečen je v spomin 40letnega vladanja Nj. Veličanstva presvitlega našega cesarja Franca Jožefa I. in je, kakor slišimo, kaj krasna in patrijotično pisana knjižica. Sploh nam je ime Hubad-ovo jamstvo dovolj, da bode „knjižnica družbe sv. Cirila in Metoda“ pod njegovim vodstvom kaj dobro vspevala, kar ji v interesu društva in naše mladine iz celega srea želimo!

[Družba sv. Mohora.] Letos šteje družba sv. Mohora 41.552 udov, toraj 6542 več kakor lani; novih je pristopilo 9226. starih pa odstopilo ali odmrlo 2695. Posebej jih šteje: Goriška nadškofija 5.647 udov; krška škofija 3.608 udov; lavantinska škofija 12.336 udov; ljubljanska škofija 16.666 udov; tržaško-koperska škofija 2.118 udov; sekovska škofija 243 udov; somboteljska škofija 141 udov; zagrebška nadškofija 315 udov; zenjska škofija 111 udov; poreška škofija 63 udov; videmska nadškofija 124 udov; razni kraji 121 udov; Amerika 59 udov, vkup 41.552 udov. Vsled razpisanih družbinih daril došlo je

*) Nekaj častnih izjem še menda le bode.

odboru blizu 50 spisov razne vsebine: povestij, životopisov, poučnih in gospodarskih razprav. Obdarovali so se nastopni spisi: 1. „Žganjar“, povest, spisal P. Bohinjec v Ljubljani; 2. „Gospod Anton“ povest, spisal A. Koder v Inostu; 3. „Mrtvo morje“, krajeписen obraz, spisal dr. A. Cigoj v Celovecu; 4. „Gospodarstva najboljši pomočnik“, spisal prof. M. Cilenšek v Ptuj; 5. „Zbirka domačih zdravil“, spisal Ivan Lampe, lekarnik v Kranju. V porabo so se prevzeli še ti-le spisi: „Črtice iz dnevnika“, spisal Jan Bilec, duh. v Ilirskej Bistrici; „Zgodovinske drobtine“, spisal prof. I. Steklasa v Karlovcu. „Duhovna železnica in vlak v nebesa“ spisal Tine Brdnik, kapelan v Kranjskej Gori; „Narodno blago iz Savinske doline“, zapisal L. Štorman v Grižah: „Zbirka gospodarskih skušenj“ in nekaj narodnega blaga, zapisal Lipe Vrhovski; „Zbirka zgodovinskih kratkočasnic, smešnic, vganek“, nabral A. Benedik. Drugi spisi so se večinoma, kjer se je zahtevalo, poslali gg. pošiljalcem nazaj. Zavoljo ogromnega dela pri tiskanju več ko treh milijonov pol, kolikor jih obsezajo vse letošnje knjige, in zavoljo ponatisov treh letošnjih družbinih bukev, katerih se je bilo sprva premalo natisnilo, tiskarnica in knjigoveznica ne bodeta mogli pred sredo meseca oktobra svojega dela dovršiti. Okolu srede oktobra se bode razpošiljatev pričela, ki traja celih 8—9 tednov. Naj čč. poverjeniki in udje blage volje potrpijo in nam prizanesejo, ako knjige letos nekoliko pozneje prejmejo.

[Pomanjkanje učiteljev v Nemčiji]. Po statistiki bilo je l. 1887 v Pruskej Šleziji 750 učiteljskih mest praznih, da-si tudi je v oni pokrajini 8 pedagogijev in deveti se ravnokar snuje. Vzrok temu je premajhna učiteljska plača. Poljski „Kraj“ pristavlja k temu, da če se vže ne oglašajo v pokrajinah čisto nemških mladi ljudje k učiteljstvu, vabi jih tolikanj manj ta stan še v Šleziji, kjer jih pričakuje nehvaležno delo: ponemčevati slovanske otroke.

[Šolstvo slovanskih narodov na Balkanu] Po ruskem časopisu „Den“ bilo je na Črni Gori (l. 1882) 35 šol (ena šola na 6743 preb.); v Srbiji (l. 1885) 558 šol (ena šola na 3459 preb.); leta 1886/87 pak 671 šol; v Bosni (l. 1883) 810 šol (ena šola na 1857 preb.); v Dalmaciji (l. 1883) 340 šol (ena šola na 1419 preb.); v Bolgarkej (l. 1882) 1438 šol (ena šola na 1396 preb.); v južnej Bolgarskej (l. 1881) 1443 šol, (ena šola na 569 preb.); v Macedoniji, kjer živi nad 1 milijon Slovanov, je 332 bolgarskih šol (ena šola na 3451 preb.). — Bolgarskih šol v Turčiji je 461, to je 437 za dečke in 24 za dekleta, z 21.737 učenci in 2078 učenkami. Vrh tega je še 7 otroških vrtoz z 484 otroci.

[Plemeniti prijatelj omike.] Pri priložnosti, ko je obiskal braziljski cesar Don Pedro II. Evropo, prinesli so evropski časopisi nekatera poročila o njegovem življenju. Med temi čitamo: Ko je bilo predlagano, naj bi se cesarjeva palača: Palacce do Cidat, katera leži že več let v razvalinah, popravila in uredila, rekel je cesar: „Mar imate vže dosti šol, da morete misliti na stavbo moje palače? — Meni ni treba tega, imam kje prebivati!“ Podobno je storil tudi z tremi milijoni goldinarjev, ki so bili nabrani za stavbo njegovega spomenika, namreč: razdelil jih je na razširjanje prosvéte v svojei monarhiji.

[Novo bolezen šolske mladine] opisal je dr. Guye, prof. ušesnih boleznij v Amsterdamu. Bolezni tej dal je imé „aprosexie“, katero imé naznačuje nezmožnost, upreti pozornost na določeni predmet. Ta bolezen, ki je lastna le šolskej mladini in nedorastlim mladim ljudém, je nasledek bolehavosti nosa. Najpoprej jó je opazil Guye pri fantu, ki ni dihál z nosom, ter se je kazal povsem nezmožen, se česa naučiti. Hodil je vže leto dnij v šolo a ni bil v stanu naučiti se več, nego tri črke. Ko so fanta pregledali, opazili so, da je predor med nosom in ustmi popolnoma zaprt. Kmaló se je pokazalo, da je ta napaka vzrok slabosti njegovega spomina. Kajti ko so po operaciji otók odstranili, naučil se je fanté v enim tednu célo abecedo. Ta nasledek je vsakega osupnil. — Bolezen ta nahaja se najpogosteje pri otrokih, kateri spavajo z oprtimi ustmi.

[Štariši, pozor!] Prof. Fr. J. Zámečnik opozoruje stariše na mnoge njihove hibe. V „Č. Š.“ piše naslednje: Tega leta so nemara več, kakor drugekrati, bolehalo nam otroci. Od vseh strani bilo je slišati: „Omrznil — prehladil se je —“ in da bi se dete več ne prehladilo, dadó mu težko toplo obleko, v katerej se neprestano potí; — ni toraj čuda, da mora tako dete pri vsakej spremembi vremena dobiti náhod in kašelj. In kakošen kašelj! Ako bi stariši gledali strogo na to, da bi otroci pri kašljanju gnjusobo izpljuvali in ne pogoltovali, — zgrozili bi se nad tem, kar bi našli v pljuncu. A také pak požira dete s pljuncem v svoj želodec in to še čisto lačen in prazen, množico strupene gnjusobe. Ko bi stariši gledali na to, ter marno skrbeli, in nikdar ne dovolili, da bi dete tako nečistoto požiralo, pač bi se s tem marsikatera bolezen preprečila. — Toda dokler dete le kašlja in ni še nevarno bolno, se nihče ne zmeni zato. Ko je pak otrok pokvarilo si z strupeno nečistoto svoj želodec in zastrupilo si kri, — vsled česar nastanejo potem grozne težke bolezni, čudi se vsakdo, odkodi so té bolezni in kje se jih je dete moglo nalezti, ker vendar nikamor ne gre? — Moj prijatelj, — piše dalje prof. — imel je náhod. Svetovali so mu, naj drži lice nad pogretim mlekom, také da mu sopar iz mleka gre v nos — ker bajé ga potem náhod popusti. In v resnici — pustil ga je; toda mleko, potem na stran postavljeno in pregledano, pojedla je mačka in — erknila! Kakó močno mora si skaziti želodec otroče, ki pogoltne vso to nečistoto! To je vzrok jako mnogih nevarnih boleznij, katera nam zavdá tolikanj milih naših otročičev.

„Dom a Škola.“

[Italija] imela je po najnovejših poizvedbah koncem preteklega leta 30.260.065 prebivalcev. Od poslednjega občnega številsenja dne 31. decembra 1871 torej v 16 letih pomnožilo se je prebivalstvo za več kakor $3\frac{1}{3}$ milijona.

[Braziljski cesar] izrazil se je proti nekemu pariškemu pisatelju o učiteljih naslednje: „Pomiljujem učitelje v vašej domovini, da ne zavzemajo mesta v družbi, kakoršno jim pripada in da niso spoštovani také, kakor zaslužijo. Vaši bogatejši sinovi gredó k vojakom, nikdar ne morejo biti učitelji. Ta predodek ne smatram za opravičen. Ako bi ne bil postal cesar, postal bi bil učitelj in bil bi ponosen na to, da morem izobraževati mlade duše, ter vesti jih k dobremu, lepemu in pravemu.“

[Popravek.] Na strani 255. vrinila se je jako neljuba pomota. Stavek od 10. vrste ima se glasiti: „Načelnik knjižničnega odbora poroča o stanju in vporabi okrajne uč. knjižnice. — Sedaj sledi znanstveno predavanje g. okr. nadzornika o kemičnih potih pri živalskem dihanju in pri hranitbi rastlin, kateremu so vdeleženci itd.“

Spremembe pri učiteljstvu.

Gosp. Anton Gradišnik, podučit. v Št. Vidu bl. Ptuja gre k sv. Barbari v Halozah, gosp. Janez Pišl, podučit. v Ormožu pa pride na Hum. — Na novo so nameščeni: Gosposličini Marija Danko in Marija Michelitsch, graški učit. kandidatinji, kot podučiteljici na okoliški šoli v Ptuju; in kot podučitelji mariborski učit. kandidatje, gg.: Franc Lovrec v Št. Vidu bl. Ptuja, Alojzij Pogruje v Hajdinu in Miroslav Šijanec pri sv. Vrbanu bl. Ptuja.

NATEČAJI.

Nadučiteljsko mesto.

Mesto nadučitelja na četirirazrednici **Ptujske okolice** z dohodki III. plačilnega razreda in s prostim stanovanjem je izpraznjeno.

Prosilci naj svoje redno obložene prošnje z dokazom o sposobnosti za podučevanje v katoliškem veronauku vložijo do **1. septembra t. l.** pri krajnem šolskem svetu.

Okr. šolski svet v Ptuju, dne 29. julija 1888.

Št. 1088.

Učiteljske službe.

V Ptujem šolskem okraju se tudi provizorično nameščajo:

- a) ena učiteljska služba pri sv. Marjeti poleg Ptuja, IV. plačilna vrsta.
- b) ena podučiteljska služba pri sv. Urbanu poleg Ptuja in ena pri sv. Lovrencu v slov. goricah, IV. plačilnega razreda in obě s prostim stanovanjem.

Prosilci naj svoje prošnje do 30. septembra t. l. pri dotičnem krajnem šolskem svetu vložijo.

Okr. šolski svet v Ptuj, dne 24. avgusta 1888.

1-3

Za predsednika: **Kanner s. r.**

Za šolsko mladino pri slavnostih povodom 40-letnega vladanja Njih Veličanstva cesarja priporoča z barvotiskano sliko cesarja našega in 17 lesoreznimi podobami okrašeni, v najinem založništvu izišli slavnostni spis

NAŠ CESAR

(1848—1888.)

Zgodovinski spis za slovensko mladino.

Priredil učitelj.

Slavnostni ta spis, koji so priporočali visoki c. kr. deželni šolski sveti kranjski, koroški, primorski in štajerski najtopleje v nakupovanje, je kaj prilichen zaradi svoje patriotična vsebine, kakor tudi zaradi bogate opreme svoje v stalen spomin na letošnjo štiridesetletnico vladanja Njih Veličanstva cesarja našega Frana Josipa I.

Cena spisu je 18 kr. Za 100 in več kupljenih izvodov se znatno cena zniža.

☛ Razprodajalcem dovoljuje se rabat. ☚

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

1-5

C. kr. priv.

največja avstrijsko-ogrsko tovarna harmonijev

Al. Hugo Lhota v Kraljevem Gradcu (Česko)

priporoča svoje najbolj znane harmonije po najnižjih cenah (e'eg. salonske harmo-
nije, oreh., 3. reg.) od 70 gld. višje in jih razpošilja franko na vse železniške po-
staje avstrijsko-ogrsko monarhije.

Prečastiti duhovščini in p. n. častitemu učiteljstvu tudi na mesečno
obroke po 5 gld. Vplačilo naprej (na obroke) le 10 gld. Stalna razstava nad
100 harmonijev najnovejše sestave. — Ilustrirani ceniniki gratis in franko. —
Jamstvo 5 let.